

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpks.lt

Trisdešimt šeštieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2024 m. liepos 5 d.

Nr. 25 (1575)

*Sveikiname
Valstybės dienos progą!*

Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo diena mums primena didingą Lietuvos praeitį, ilgaamžes tradicijas, nueitą nelengvą Valstybės kelią, suburia ir vienija mus, skatina branginti ir saugoti tai, ką šiandien turime – savo šeimą, namus, savo bendruomenę, savo valstybę Lietuvą.

Tegul „Tautiška giesmė“ sujungia mūsų širdis, sutelkia bendriems darbams ir gražioms veikloms!

*LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas,
LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila,
LPKTS tarybos pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė*

Renginyje „Nešk Lietuvą savo širdyje“ prisimintos partizanų kovos

Gintaras LUČINSKAS

Birželio 15-osios popietę Alytaus rajono savivaldybės kultūros centro Alovės skyrius kartu su Alovės bendruomenės visuomenine organizacija „Susiedai“ pakvietė į Varčios mišką (Alytaus r., Daugų sen., Dušnionių girininkijos 223 kvartalo teritorija) prie Lietuvos partizanų atminimui skirto kryžiaus pagerbti 1945 m. birželio 13–14 bei 23–24 dienomis Varčios mūšiuose žuvusių partizanų atminimą.

Prie Lietuvos partizanų atminimui skirto kryžiaus

(keliamą į 6 psl.)

Buvusių tremtinių ir politinių kalinių rankdarbių katalogas

Laimutė KRAUKŠLIENĖ

Birželio 19 dieną Marijampolės krašto muziejuje pristatytas naujas leidinys „Lietuvių tremtinių ir politinių kalinių siuviniai bei nėriniai Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejaus rinkiniuose“, koncertavo buvusių tremtinių choras „Godos“.

Prieš prasidedant renginiui, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Marijampolės filialo pirmininkas Rolandas Raibikis organizavo garbių svečių, atvyksiančių iš Vilniaus bei Kauno, priėmimą LPKTS Marijampolės būstinėje.

(keliamą į 2 psl.)

R. Raibikis, A. Jakavonienė, D. Naujalienė, J. Jakaitis, R. Driaučiūnaitė, V. Sungaila

Vlado Montvydo kovų takais

Žemaičių apygardos vado žeminėje nuo liepos 6-osios veiks Agnės Marcinkevičiūtės vaizdo instaliacija „Vlado Montvydo kovų takais“.

Medvėgalio kalno papėdėje, Karūžiškės dvaro žemėje, iškilęs memorialas kviečia apsilankyti, apeiti aplink didingą akmeninį paminklą, užsukti į atkurtą paskutiniojo Žemaičių apygardos vado Vlado Montvydo žeminę. Šioje vietoje yra proga stabtelėti, prisėsti ant kieto partizaniško suolo ir įsiklausyti, ką mums byloja praeitis apie laisvę, meilę Tėvynei ir apie mūsų būtį. Lietuvos partizaninis karas šiandien mums – vėl išgyvenantiems karo grėsmę – tampa aktualus ir tai nėra vien tik istorijos puslapis, tai ir didelė pamoka, ir stiprybės šaltinis.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Šilalės filialas aktyvus Lietuvos laisvės kovų įamžinimo ir įprasminimo dalyvis, kartu su Lietuvos laisvės armijos (LLA) karių ir rėmėjų sąjunga ir Varnių vyskupo Motiejaus Valančiaus bendruomene kelerius metus rūpinosi memorialinio objekto – partizaninės Žemaičių apygardos žeminės-vadavietės atstatymu. Ši vadavietė susijusi su neeiline asmenybe – Vladu Montvydu.

Vladas Montvydas-Žemaitis buvo paskutinis, ilgiausiai Žemaičių apygardai vadovavęs partizanų vadas. Žemaitis, Etmonas, Dėdė – būdamas LLA nariu, ruošėsi sovietų okupacijai ir su bendraminčiais nuo pirmų okupacijos dienų įsitraukė į kovą su okupantu. Priklausė Lietuvos partizanų Žemaičių apygardai, nuo 1948 m. paskirtas jos vadu. Jis vienas pirmųjų vadų, kuris propagavo tautos intelektualinės ir dvasinės rezistencijos svarbą, leido pagrindinę spaudą ir ją platino. Jo leidiniuose subrendo garsios, tragiško likimo poetės Irenos Petkutės talentas. Taip pat Montvydas buvo penkių vaikų tėvas, juos, ištrėmus motiną, augino ir slapstė paprastų žemaičių šeimos. Montvydas vaikus lankė ir jais rūpinosi iki pat savo tragiškos žūties. 1953 m. rugpjūčio 23 d. apsuptas NKVD dalinio, jis su savo adjutantu nusišovė.

Vladas Montvydas – iškili, mylima ir iki šiol žmonių menama asmenybė. Anuomet jis palietė ir sujungė beveik kiekvieną to krašto žmogų. Ir šiandien dar yra gyvas jo atminimas. Kino režisierė Agnė Marcinkevičiūtė, dalyvaudama Vlado Montvydo atminimo įamžinimo veikloje nuo pat atstatytos žeminės atidarymo, sumanė Vlado Montvydo bendražygių, ryšininkų, rėmėjų ir jo vaikų autentiškus pasakojimus pateikti memorialo lankytojams.

(keliamą į 2 psl.)

Buvusių tremtinių ir politinių kalinių rankdarbių katalogas

(atkelta iš 1 psl.)

Kartu su svečiais buvo aplankyta ir pagerbta padedant gėlių vainikus, uždegant atminimo žvakelių prie Tauro apygardos partizanų memorialo „Tauro apygardos partizanams, žuvusiems už Lietuvos laisvę 1944–1955 m.“ Naujosiose miesto kapinėse (1989, 1991 ir 2011 m. čia perlaidota apie 280 partizanų), buvusio LPKTS Marijampolės filialo pirmininko Vytauto Raibickio Amžinojo poilsio vieta, aplankant Kančių koplytėlę genocidui atminti ir paminklą Tauro apygardos partizanams Vytauto Didžiojo parke.

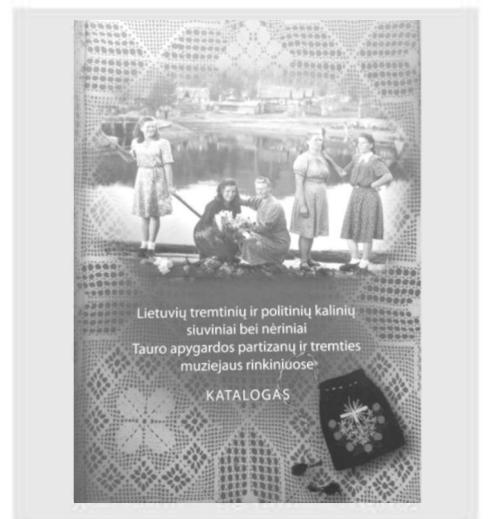
Tada dalyvauta ir Marijampolės

krašto muziejuje vykusiame minėto leidinio pristatyme. Tai – muziejuje sukaupytų moterų tremtinių ir politinių kalinių sovietų lageriuose ar tremty sukurtų rankdarbių: staltiesėlių, takelių, nosinių, apykaklių, pagalvėlių užvalkalų, šukinių, maišelių laiškams laikyti ir t. t. katalogas su aprašais. Leidinio sudarytoja – vyr. muziejininkė Dalė Naujalienė, tekstilės konsultantė Asta Vandytė bei LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus direktorė Ramunė Driaučiūnaitė. Renginį vedė Valė Klesevičienė. Tremtinių dainas renginio metu atliko Marijampolės kultūros centro buvusių tremtinių cho-

ras „Godos“ (vadovė Laima Vencloviene), renginiui įkvepiant gyvybės ir tikro jausmo.

Po renginio Krašto muziejuje svečiai iš LPKTS Kauno ir Vilniaus skyrių turėjo kelionę į praeitį – apsilankė analogų neturinčiame kolekcionieriaus Valmanto Staskevičiaus muziejuje su privačia / asmenine kolekcija, kurioje aibė senienų, tarp jų ir tikrai didelę išliekamąją vertę turinčių istorinių objektų, artefaktų, pradedant nuotraukomis, medaliais, plakatais ir baigiant laikrodžiais ar antikvariniais /vintažiniais baldais.

Autorės nuotr.

LPKTS Marijampolės filialo nariai ir svečiai

Vedėjai Valė Klesevičienė ir Giedrius Bagdonas

Vlado Montvydo kovų takais

(atkelta iš 1 psl.)

Žeminėje įrengta vientisa penkių valandų trukmės audiovizualinė instaliacija.

Irena Montvydaitė-Giedraitienė – vyriausioji duktė. Pasakoja, kaip sovietinė valdžia 1944 m. gruodį sudegino šeimos namus, o vėliau areštavo mamą. Irena ir kiti Montvydo vaikai augo pas žemaičių krašto žmones, svetimomis pavardėmis, lankė mokyklas. Irena baigė Palokysčio septynmetę mokyklą, vėliau – maisto pramonės technikumą, dirbo pieno produktų gamybos pramonėje. Ištekėjusi apsigyveno Jurbarko. Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, darbuojasi įamžinant partizaninių kovų atminimą, leidžia prisiminimus apie LLA kovas. Atkūrus LLA organizaciją, buvo jos pirmininkė. Dėl sveikatos 2022 metais pasitraukė iš aktyvios veiklos, liko Garbės pirmininke.

Prisiminimais apie savo likimą dalijasi ir Irenos broliai bei sesuo: Algirdas Montvydas, gyvenantis Palangoje, Danutė Joana Montvydaitė-Birutienė, gyvenanti Šiauliuose, ir Rimontas Montvydas, gyvenantis Klaipėdoje.

Petras Bielskis, Lietuvos režisierius, teatrologas, humanitarinių mokslų daktaras, prisimena spaudos platinimo ypatumus, kai vos išvengė teisme mirties nuosprendžio ir 1953–1955 m. už antisovietinę veiklą kalėjo Komijos lageriuose.

Teresė Rubšytė-Ūksienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, 1953–

1956 m. kalėjo Archangelsko ir Permės lageriuose. Iki arešto dirbo Jaunodavos ir Severenų septynmetėse mokyklose,

vydu bendravo ir Vytautas Dinapas, o mokytojas Vytautas Jokūbka darė partizanų nuotraukas. Šiuo metu abu gy-

vena Pašilėje, Kelmės r. Vanda Valiūtė, gimusi Karūžiškėje, už pagalbą partizanams ištremta į Kazachstaną ir tik prieš mirtį 2021-aisiais sugrįžusi į Lietuvą, spėjo pasidalyti prisiminimais, kaip ji buvo tardoma, uždaryta stribyne kartu su Vlado Montvydo žmona.

Vaizdo instaliacijos „Vlado Montvydo kovų takais“ autoriai Agnė Marcinkevičiūtė ir Albertas Vidžiūnas džiaugiasi, kad iniciatyva palankiai buvo suvokta Laisvės kovų atminimo puoselėtojų bendruomenėje. Autoriai dėkoja žmonėms, kurie palaikė projektą ir konsultavo negailėdami nei laiko, nei jėgų: Irenai Bronislavai Montvydaitė-Giedraitienei, Teresei Rubšytei-Ūksienei, Loretai Kalnikaitei, Antanui Ivinskiui, Andriui Bajorūnui, Antanui Rašinskiui.

Projekto rėmėjai – Lietuvos kultūros taryba, Šilalės rajono savivaldybė ir Varnių vyskupo M. Valančiaus bendruomenė.

LPKTS Šilalės filialo ir VŠĮ „Meno arena“ inf.

Kūrybinis pasitarimas. Iš kairės: Aleksandr Dirdovskij, Antanas Ivinskis, Albertas Vidžiūnas, Agnė Marcinkevičiūtė, Loreta Kalnikaitė

aktyviai talkino Vladui Montvydui.

Eugenija Lukauskienė, gyvenanti Varnių miestelyje, prisimena, kaip prie Vlado Montvydo davė partizanų priesaiką. Kaip žmonės rėmė partizanų ir slėpė Vlado Montvydo vaikus, pasakojo Antanas Genys iš Varnių. Stanislovas Bidva prisiminė unikalų atvejį, kaip Vladas Montvydas organizavo tremtinių pargabenimą į Lietuvą iš Sibiro.

Su apygardos vadu Vladu Mont-

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“!

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. +370 700 55 400, internetu „prenumeruok.lt“. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

1 mėn. – 4,48 Eur, 3 mėn. – 13,44 Eur,
6 mėn. – 26,88 Eur.

Svarbios ES įtakingų postų dalybos baigėsi Kremliaus pralaimėjimu

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Vasara, Joninės, karščiai... Kam dar bar gali rūpėti politika? Ypač po rinkimų maratono. Mažai kam! Ir visgi pasaulyje vyksta daug svarbių politinių dalykų, kuriuose dalyvauja ir mūsų valstybė. TS-LKD naujienlaiškis rašo: „Birželio 25 dieną Strasbūre Užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis, pirmininkaujantis Europos Tarybos Ministrų Komitetui, pasisakė šios organizacijos Parlamentinės Asamblėjos sesijoje ir atsakė į Asamblėjos narių klausimus. „Lietuvos pirmininkavimas sutampa su Europos Tarybos 75-osiomis metinėmis. Ši organizacija suvaidino svarbų vaidmenį Lietuvai kylant iš sovietinės okupacijos griuvėsių ir transformuojantis į stiprią demokratiją, grindžiamą teisinės valstybės principais ir pagarba žmogaus orumui“, – sakė G. Landsbergis.

Pirmininkavimo Ministrų Komitetui metu Lietuva siekia sustiprinti organizacijos veiksmus sprendžiant paramos Ukrainai, taip pat Rusijos bei jos bendrininkų atsakomybės užtikrinimo bei pagalbos Baltarusijos demokratinėms jėgoms klausimus. Kreipdamasis į Parlamentinę Asamblėją, Lietuvos diplomatinio vadovo pažymėjo: „Krem-

liaus režimui mūsų pasmerkimai ir grasinimai nedaro jokio poveikio. Vienintelis teisingas atsakas – realūs veiksmai, todėl privalome aktyviai veikti, nekaustomi baimės“. Ministras atkreipė Europos Tarybos Ministrų Komiteto ir Parlamentinės Asamblėjos dėmesį, kad Rusija privalo atlyginti visą Ukrainai padarytą žalą.“

Kalbos kalbomis, bet džiugina tai, kad ES politikos senbuviai pagaliau ima įsiklausyti, ką kalba Baltijos šalių atstovai (į kuriuos anksčiau buvo žvelgiama su lengva ironija – kaip į pookupacinio komplekso kamuojamus žmones). Kad įsiklausoma, suprasti galima ir iš to, jog dalijantis svarbiausius Bendrijos postus už jos užsienio politiką atsakingu asmeniu paskirta Estijos Ministrė Pirmininkė Kaja Kallas. (Šioje vietoje galime prisiminti neseniai pas mus kilusias diskusijas, kad į šį postą galėtų pretenduoti mūsų šalies ministras Gabrielius Landsbergis – eilinį kartą kilo prorusiškų politikų pasipiktinimas, pavydu dvelkė ir vieno svarbiausių valstybės pareigūno nuomonė šios kandidatūros klausimu... Žodžiu, vėl pasimatė, „kas yra kas“, kai paminima Landsbergių pavardė.)

Europos Komisijos pirmininkės postą ES lyderiai antrą kartą patikėjo Ursulai von der Leyen. Ji savo kandidatavimo kalboje pabrėžė gynybos svarbą, konkurencingumą, žaliąjį kursą, santykių su Kinija pokyčius. Europos Vadovų Tarybos pirmininku tapo portugalas Antonijus Kosta (Antonio Costa), pakeitęs Čarlį Mišelį (Charles Michel). Žinoma, ne visi pritarė šioms kandidatūroms – pavyzdžiui, Italijos Ministrė Pirmininkė Džordža Meloni (Giorgia Meloni) piktinosi, kad ji nepakviesta dalyvauti šių postų derybose, o „Kremliaus atstovas“ Viktoras Orbanas susilaikė (kas yra tolygu balsuoti prieš) balsuojant dėl Estijos premjerės kandidatūros ir balsavo prieš Ursulą von der Lejen bei Antonijų Kostą.

Tiek V. Orbano pozicija, tiek Rusijos reakcija į naujuosius Bendrijos svarbiausių postų asmenis tik parodo, jog nugalėjo demokratinė ES kryptis. Nieko nuostabaus, kad pasiuto Rusija, ypač dėl K. Kallas – ji jau seniau buvo įtraukta į Rusijos vidaus reikalų ministerijos ieškomų asmenų sąrašą, mat labai jau antirusiška... Todėl juokingai skamba Kremliaus pareiškimai, kad „Europos Sąjungos siekis poste palikti

Europos Komisijos pirmininkę Ursulą von der Leyen ir ES diplomatinio vadovą paskirti Estijos ministrę pirmininkę Kają Kallas esą turės neigiamą įtaką tarpusavio ryšiams“; galima pagalvoti, kad nėra jokių priežasčių ES vadovams susirūpinti gynybos reikalais! Netgi kyla klausimas, kam adresuojami tokie rusų pareiškimai, ko jais siekiama? O gal tai tiesiog eilinė putinistinio Kremliaus neadekvatumo išraiška? Analitikai neabejoja, kad Rusija dėjo milžiniškas pastangas, jog K. Kallas kandidatūra net nebūtų svarstoma. Tačiau Kremliaus vykdomos hibridinės atakos – padegimai, smurto aktai, kibernetiniai išpuoliai ir kiti sabotazo aktai ES šalyse – atrodo, galutinai išvedė iš kantrybės net ir toli pietuose esančius Madridą ir Atėnus, taigi „Služba vnešnej razvedki“ (SVR) įtakos operacija prieš K. Kallas išrinkimą ES diplomatinio formuotoja žlugo. Kaip teigia karybos apžvalgininkas Aurimas Navys, „tai yra didžiulė Estijos, likusių Baltijos šalių ir visos ES diplomatinė pergalė, reiškianti tik vieną – kremliniams ateina sunkios dienos. Mūsų tai negali nedžiuginti, ypač matant, kaip pasiuto Maskvos karo šunys.“

Valstybės gynyba yra visų mūsų reikalas

Krašto apsaugos ministerijoje pristatytas Pasirengimo dienos „X“ kursas, skirtas visuomenės pilietinio pasipriešinimo įgūdžių stiprinimui. Krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas, pristatydamas kursą, kalbėjo apie krašto apsaugos sistemos indėlį į visuomenės rengimą pilietiniam pasipriešinimui, viziją ir išvystytą naują piliečių rengimo sistemą.

„Svarbiausi Lietuvos gynybos politikos prioritetai – stipri, pasiruošusi gynybai kariuomenė, patikimi kolektyvinės gynybos įsipareigojimai bei pasirėngusi ir atspari visuomenė. Valstybės gynyba yra visų mūsų reikalas, todėl pilietinio rengimo kursas – didelis žingsnis pirmyn rengiant visuomenę pilietiniam pasipriešinimui, keičiant piliečių požiūrį į tai, ką reikia žinoti, kaip privalu ruoštis“, – sako krašto ap-

saugos ministras Laurynas Kasčiūnas.

Birželio 28 d. pristatyta nauja rengimo pilietiniam pasipriešinimui sistema susideda iš trijų etapų: bazinio kurso, kuris vyksta nuotolinėje mokymų platformoje „Mobilizacijos mokykla“, el. adresu „MobilizacijosMokykla.lt“, Atsparumo hibridinėms grėsmėms kurso, suteikiančio teorines žinias, stiprinančias visuomenės atsparumą ne tik krizės atveju, bet ir kasdien, ir Praktinių įgūdžių kursų modulio, orientuoto į išgyvenimą pačiam ir pagalbai kitiems karo atveju būtinus įgūdžius. Tikimasi, kad 2025 metais šiuos kursus baigs apie 53 tūkstančiai piliečių, didžiąją dalį jų turėtų sudaryti išklausiusieji bazinius kursus.

Pasak Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie KAM direktoriaus Virginijaus V. Vilkelio, to-

kių kursų reikia, nes visuomenė nori prisidėti prie šalies saugumo užtikrinimo, bet nežino, kaip tai daryti.

Visuomenei stinga žinių, kaip reikėtų veikti dieną „X“. Krašto apsaugos ministerijos užsakymu tyrimų bendrovės „Spinter tyrimai“ 2023 m. gruodį atliktos visuomenės nuomonės apklausa rodo, kad 45 proc. apklaustųjų pagrindine neprisidėjimo prie pasipriešinimo priežastimi įvardija žinių ir įgūdžių stygių; 62 proc. jaučiasi nepakankamai informuoti apie galimybes prisidėti prie pilietinio pasipriešinimo; dar didesnė dalis – nežinotų, kaip elgtis mobilizacijos atveju.

„Šie kursai, tikimasi, užpildys žinių spragas ir paskatins žmonės jaustis drąsiau bei veikti aktyviau“, – viliasi Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie KAM direktorius.

Šiuo Pasirengimo dienos „X“ kursu taip pat siekiama įtraukti jų dalyvų siekti žinių ir įgūdžių kitose platformose ir, galimai, ateityje prisijungti prie Šaulių sąjungos veiklos ar komendantūrų, Krašto apsaugos savanorių pajėgų ar kitų tarnybos Lietuvos kariuomenėje būdų, kur bus formuojami aukštesnio lygio ginkluoto ar neginkluoto pilietinio pasipriešinimo įgūdžiai.

Registracija į Pasirengimo dienos „X“ kursą prasidės nuo rugpjūčio 1 d. Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie KAM interneto svetainėje „mppard.lrv.lt“. Bazinis kursas, vykstantis nuotolinėje mokymų platformoje „MobilizacijosMokykla.lt“ yra skirtas visiems, privalomas ginklų savininkams ir ateityje taps būtinu valstybės tarnautojams. Planuojama, kad mokymai dažniausiai vyks šeštadieniais.

Sutartos sankcijos Baltarusijai yra ilgai lauktas žingsnis, kuris turėtų sumažinti galimybes apeiti Europos Sąjungos sankcijas Rusijai

Atsižvelgiant į Baltarusijos vaidmenį Rusijos kare prieš Ukrainą, prastėjančią žmogaus teisių situaciją šalyje ir besitęsiantį aktyvų sankcijų Rusijai apėjimą, vykstantį per Baltarusiją, Taryba sutarė dėl naujų sankcijų Baltarusijai, kuriomis nustatyti ribojimai priartinti prie galiojančių ribojimų Rusijai, o tai padės užtikrinti, kad Baltarusija nebūtų naudojama sankcijoms apeiti.

„Šiandien sutartos sankcijos Baltarusijai yra ilgai lauktas žingsnis, kuris turėtų sumažinti galimybes apeiti Europos Sąjungos sankcijas Rusijai. Tai – dar vienas įrodymas, kad ES ir

Lietuva nuosekliai tęsia sankcijų Rusijai ir Baltarusijai stiprinimą. Tikimės, kad ES darbas šiuo klausimu nestos ir sutelks mus visus bendriems veiksmingiems sprendimams užkardant bet kokį sankcijų apėjimą. Naujosios sankcijos Baltarusijai nėra pilnai sulygintos su galiojančiais ribojimais Rusijai, tad koordinuojantis su kitomis pasienio valstybėmis, reikalinga ir toliau išlaikyti sustiprintas kontrolės priemones prie išorinės ES sienos siekiant užtikrinti efektyvų sankcijų įgyvendinimą ir taip stabdyti bet kokį sankcijų apėjimą“, – sakė užsienio

reikalų ministras G. Landsbergis.

Naujuoju sankcijų paketu išplečiami eksporto ir importo ribojimai, įtraukiant papildomus prekių kodus, ypač priklausančius pažangiųjų technologijų ir industrinių prekių kategorijoms, kurioms bus taikomi nustatyti draudimai. Taip pat nustatytas helio importo draudimas, papildomai įvestas draudimas teikti paslaugas Baltarusijos vyriausybei arba jos valdomoms įmonėms.

Į Baltarusijos sankcijų paketą įtrauktos ir specifinės kovos su sankcijų apėjimu priemonės, kurios taip pat buvo patvirtintos sankcijų Rusijai 14-uju

paketu. Pavyzdžiui, ES veiklos vykdytojai, parduodantys, tiekiantys, perduodantys ar eksportuojantys prekes, kurioms taikomos sankcijos, įpareigoti taikyti deramo patikrinimo priemones, kurių pagalba būtų galima nustatyti ir įvertinti sankcijų apėjimo riziką ir ją sumažinti. Taip pat buvo nustatyta, kad ES veiklos vykdytojai turi dėti visas pastangas siekdami užtikrinti, kad jiems priklausantys ar jų kontroliuojami už ES ribų įsisteigę subjektai nedalyvautų veikloje, kuria pažeidžiamos nustatytos ES ribojamosios priemonės.

Pagal KAM, URM inf.

Saugoti istorinę atmintį nelengva, bet būtina ateities kartoms

Laima ŠVEISTRYTĖ

Trisdešimt ketvirtą kartą Gargždų parke prie kryžiaus Tautos skausmui atminti birželio 14-osios rytą 6 valandą susirinko būrelis žmonių paminėti Gedulo ir vilties dieną. Bundant miestui tradiciškai suskambo Gargždų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios varpai. Istorinę atmintį pavarė Priekulės geležinkelio stotyje kurstė diskusija „Išsaugotas žmogiškumas“, o netikėtai pasigirdęs traukinio dundėjimas dar kartą priminė susirinkusiesiems skaudžius tautos trėmimus į Sibirą, prasidėjusius prieš 83 metus.

Kol ateis bent vienas

Prieš 83 metus taip pat žaliavo žolė, čiulbėjo paukščiai, žydėjo jazminai, de-ja, naujos dienos pradžia tūkstančiams Lietuvos žmonių atnešė nežinią, skausmą ir ilgą, o gal ir amžiną išsiskyrimą su Tėvyne – 1941 m. birželio 14-ąją prasidėjo pirmasis masinis Lietuvos gyventojų trėmimas. Tai įvyko praėjus metams nuo sovietų okupacijos. Nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. birželio 14 d. buvo suimti 3434 žmonės, dar 3915 suimta 1941 m. birželio 14–19 dienomis.

Pasirengimo 1941-ųjų birželio trėmimams baigiamasis etapas prasidėjo 1941 m. gegužės 16 d. Visasąjunginės komunistų partijos (bolševikų) Centro komitetui ir SSRS Liaudies komisarių tarybai priėmus slapta nutarimą „Dėl socialiai svetimo elemento išskelbinimo iš Baltijos respublikų, Vakarų Ukrainos, Vakarų Baltarusijos ir Moldavijos“. Iki trėmimų pradžios likus dešimčiai dienų, turėjo būti numatyti

tremiamų žmonių pervežimo maršrutai, apskaičiuota, kiek reikės vagonų, sudarytas tremtinių sulaipinimo planas. Iš viso 1941 m. birželio 14–19 d. iš Lietuvos išvežta apie 17 tūkst. žmonių.

Vis mažiau lieka gyvų tremties istorijos liudytojų, kasmet vis mažiau birželio 14-osios rytą 6 valandą jų ir jiems prijauniančiųjų ateina prie kryžiaus Gargždų parke. Tačiau Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Klaipėdos rajono filialo valdybos narė Verutė Nekrevičiūtė, gimusi tremtyje, įsitikinusi, kad Gedulo ir vilties dienos minėjimas Gargžduose, toje vietoje ir tuo laiku, vyks tol, kol ateis bent vienas. Ji ragino buvusius tremtinius dalytis prisiminimais su savo vaikais ir anūkais, kvieisti juos į renginius, kad jaunimas nepamirštų savo šeimos ir tautos istorijos. Gargždų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios kunigas Mindaugas Stonys akcentavo tremtinių viltį ir vienybę, kurios mums dabar stinga kasdienėse situacijose:

Sveikiname

Nuoširdžiai sveikiname filialo narius garbingo jubiliejaus proga:
Aldoną Oną MASIULYTE-ŠAKALIENĘ – 90-ojo,
Alvydą ALIŠAUSKĄ ir Petrą Povilą VAIČIŲ – 80-ojo.
 Visko buvo skriejančiose metų dienose ir daug dar bus visko priešaky...
 Šitaip sukasi gyvenimo ratas dideliu greičiu. Linkime, kad jis būtų dosnus stipria sveikata, sielos ramybe ir Aukščiausiojo palaima.

LPKTS Rokiškio filialas

80-ojo jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname Marytę ŽILINĘ.
 Esate žmogus sukaupęs didelę gyvenimo patirtį, atlaikęs daug išbandymų. Linkime stiprios sveikatos, Dievo palaimos.

LPKTS Utenos filialas

„Jei norėjai tremtyje išgyventi, reikėjo kito žmogaus. Šiandien gal bijome pasisveikinti su kaimynu, pasidalyti ne duona, bet pasakyti „labas rytas“, mes jo net nepažįstame, jo nepakalbame. Istorija moko mus nebijoti vieniems kito, būti vieningiems, atrama vienas kitam.“

Mintimis apie tremtį dalijosi Gargždų seniūnė Indrė Žiedienė, Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos narys Mindaugas Šunokas, LPKTS Klaipėdos rajono filialo valdybos pirmininkas Jonas Kausteklis. „Kad tai niekada daugiau nepasikartotų“, – kartoję kalbėjusieji.

Priekulėje – diskusija apie žmogiškumą

Priekulės geležinkelio stotis Birželio 14-osios minėjimui Gargždų krašto muziejininkų pasirinkta neatsitiktinai – iš jos 1951 m. į tremtį Sibire riedėjo

gyvuliniai vagonai su tremtiniais iš Klaipėdos krašto. Negrįžusiųjų atminimą susirinkusieji į Gedulo ir vilties dienos minėjimą pagerbė Tylos minute, kartu su buvusių politinių kalinių ir tremtinių chorą „Atminties aidai“ sugiedoję Lietuvos himną.

Minėjime mintimis apie tremtinių likimą, apie būtinybę saugoti istorinę atmintį ir neleisti pasikartoti tam, kas prasidėjo prieš 83 metus ir tęsiasi dešimtmetį, dalijosi LPKTS Klaipėdos rajono filialo valdybos narė V. Nekrevičiūtė, Klaipėdos rajono savivaldybės mero pavaduotoja Violeta Riaukienė, Seimo narė Rasa Petrauskienė, Priekulės seniūnijos seniūnė Daiva Bliūdžiuvienė. Priekulės parapijos klebonas Viktoras Ačas pasakojo, kad lankydamas parapiečius patiria daug meilės Lietuvai ženklų: „Viena tremtinė iš Venckų man padovanojo žvakių, kurias jos šeima kaip relikviją buvo pasiėmusi į tremtį. Grįždama į Lietuvą jas parsivežė. Sutinku tremtinių, kurie išlaikę stiprią dvasią ir meilę Lietuvai.“

Diskusiją „Išsaugotas žmogiškumas“ moderavo Gargždų krašto muziejaus kultūrinių projektų vadybininkė Regina Šiurytė-Šimulienė. Istorikė doc. Silva Pocyte, istorikas asist. dr. Norbertas Černiauskas, Priekulės parapijos klebonas V. Ačas, Gargždų krašto muziejaus istorikė Sabina Vinciušienė, tremtinė Emilija Uktverienė svarstė, kas padėjo tremtyje žmonėms išsaugoti žmogiškumą, viltį ir tikėjimą bei kaip jaunajai kartai perteikti skaudžią tautos istoriją.

Istorikas dr. N. Černiauskas sakė, kad iki šiol yra dėkingas už galimybę dalyvauti akcijoje „Misija Sibiras“, nes ji esą toks istorinės atminties paminklas, kokio gyvenime nepastatysi iš jokių akmenų.

Gargždų parke prie kryžiaus Tautos skausmui atminti

Diskusija „Išsaugotas žmogiškumas“

Minėjimo akimirka

Gargždų krašto muziejaus nuotr.

Likimai

Laikinosios Vyriausybės ministro Vlado Nasevičiaus gyvenimas

Šviesios atminties vienas iš Kaišiadorių rajono Sąjūdžio organizatorių Mindaugas Nasevičius (1968–2021), buvęs šio rajono savivaldybės administracijos direktorius, rinko duomenis apie savo tėvelį, Birželio sukilimo dalyvį, vieną iš Lietuvos Laikinosios Vyriausybės paskirtų ministrų Vladą Nasevičių. Mindaugas prašė aprašyti ne tiek jo tėvelį, bet ir dar ką nors iš gyvenusiųjų Kaišiadorių rajone.

Vladas Nasevičius gimė 1909 m. liepos 15 d. Rygoje, mirė 1986 m. liepos 17 d. Kaišiadoryse, palaidotas Saldutiškyje (dabar – Utenos rajonas). Pradžios mokyklą baigė Saldutiškyje, po to mokėsi Vilniaus lietuvių gimnazijoje, iš ten grįžo į „Saulės“ gimnaziją Utenoje. Baigęs šešias klases, pradėjo dirbti. Dirbdamas baigė suaugusiųjų gimnaziją. Įstojo į Kauno kunigų seminariją. Nuo 1935 m. studijavo teisę Vytauto Didžiojo universitete. 1940 m. dirbo Vilniuje, Mokslų akademijos bibliotekoje, Užsienio lietuviams remti draugijoje. Studijas tęsė Vilniaus universitete. Buvo 1941 m. ruošiamo Birželio sukilimo štabo narys. 1941 m. birželio 23 d. paskelbtas vidaus reikalų ministru, tačiau dar birželio 21 d. suimtas ir Gorkio kalėjime nuteistas 15 m. kalėti ir 5 m. tremties. 1955 m. išleistas iš Abezės lagerio. Grįžęs į Lietuvą, gyveno Kaišiadoryse, dirbo miškų ūkyje.

Istorinių vertinimų klystkeliai

1941 metų Birželio sukilimas – tai ginkluotas Lietuvių aktyvistų fronto (LAF) vadovaujamas sukilimas, siekiant atkurti Lietuvos nepriklausomybę, prasidėjęs 1941 m. birželio 22 d. nacių Vokietijai užpuolus Sovietų sąjungą. Anot istoriko Dainiaus Noreikos, Birželio sukilimas prieš sovietų okupaciją vertinamas kaip tautos pabudimas, siekiant atkurti prarastą nepriklausomybę. Teigiama, kad sukilimas buvo ne vien geopolitinių ar ideologinių pasirinkimų, bet ir kompleksinių visuomeninių procesų rezultatas. Tam prielaidas kūrė sovietinės okupacijos metu vykdomi visuomeninio ir ekonominio gyvenimo pokyčiai bei režimo represijos.

Būta ir kraštutinių nuomonių: štai Tomas Venclova garsino, kad sukilimas buvo „politinė klaida“. Jį aktyviai palaikė Liudas Truska, o Vytautas Berenis papildė klidesius teiginiu, kad „didžiausia istoriografinė klaida“ yra to sukilimo „heroizacija“. Tokios pozicijos laikėsi apie sukilimą rašantys kai kurie žydų istorikai ir dalis Vakarų šalių autorių.

Deja, reikėjo ir dar reikės mokslininkų pastangų, kad būtų įrodyta tikrieji sukilimo tikslai.

„Ko negalėjo Lietuva padaryti 1940-aisiais, tą ji padarė 1941 metais“, – tvirtino sukilimo iškeltas Laikinosios Vyriausybės vadovas Juozas Brazaitis (Ambrazevičius). Pasak jo, sukilimo tiesioginis tikslas buvo iš dalies pasiektas. Panašiai sukilimą vertino ir buvęs LAFo propagandos komisijos pirmininkas Bronys Raila bei pats LAFo vadovas Kazys Škirpa. Herojiškoji sukilimo samprata pratęsta nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje. Edvardas Gudavičius manė, jog Birželio sukilimas, nors ir turėjęs „kelias tamsias dėmesles“, yra „vienas didingiausių mūsų istorijos momentų“, „tautos žygdarbis“, nes per kelias valandas Lietuva pakilo ir išsivadaavo. Liūtas Mockūnas teigė, kad 1941 m.

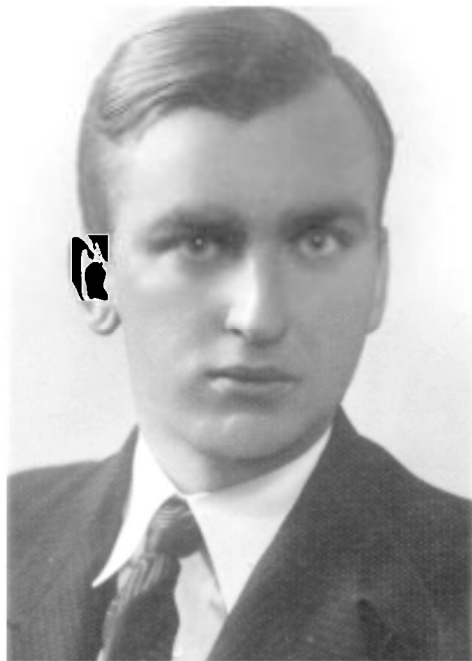
birželio 14 d. prasidėjęs masinis trėmimas buvo paskutinis lašas, perpildęs žmonių kantrybę ir paskatinęs sukilti prieš išbėgančius iš Lietuvos okupantus. Teigiama, kad tas sukilimas pareikalavo per 5 tūkst. lietuvių gyvybių.

Mindaugo Nasevičiaus prisiminimai

Tėvelis visada sakydavo, kad Lietuva turi būti laisva... Kiek žinau iš artimųjų pasakojimų ir archyvinių doku-

lagerių, tėvelis sovietų saugumo buvo sekamas.

KGB užvestą operatyvinio jo sekimo bylą sudaro daugiau kaip 600 puslapių. Per visą tėvelio gyvenimą tęsėsi kovos už Lietuvos laisvę gija, palaikant pagrindinius ryšius, bendraujant su bendraminčiais. Bendromis pastangomis jie išlaikė Lietuvos laisvės idėjos gyvastumą, buvo tiesūs, nuoširdūs, stiprūs žmonės. Jų negalima sulyginti su tais, apie kuriuos sakoma, kad

Vladas Nasevičius 1909–1986

Vladas Nasevičius jaunystėje

Birutė ir Vladas Nasevičiai su vaikais Audrone, Gediminu ir Mindaugu. Apie 1975 metus

mentų, jį suėmę saugumiečiai ilgai tardė, kankino, laužė rankas. Tačiau dvaisios nepalaužė... Prasidėjus karui, jį su kitais suimtaisiais pilnutėliuose traukinių vagonuose vežė į kalėjimą Rusijoje laukti teismo. Juos išvežė akimirksniu, neleido net maisto pasiimti. Tėvelis buvo geros širdies – dalijosi su kitais šokolado plytele, kurią turėjo kišenėje. Važiuoti kalinių vagonu tremtiniais buvo labai sunku, nes šešias paras nedavė gerti, o buvo labai karšta ir tvanku. Tik privažiavus kažkokį raistą karininkai žmonėms atnešė vandens kepurėse. Atvežti į Gorkio kalėjimą, visi vyrai iš Lietuvos buvo uždaryti į vieną kamerą, kurioje jie laukė teismo. Nuo tų dienų visą gyvenimą, net ir po

„jie irgi kovojo, tik kovojo savaip, ignoruodami ir nebūdami sovietinės sistemos dalimi“. Vadovaujantis tokia logika, kilnus, pasiaukojamas, didvyriškas elgesys, kuris ir išskiria tikruosius visuomenės lyderius, jų sektinus pavyzdžius, siekta sutapatinti su elgesiu, kurio esmė – bailus prisitaikymas. Tačiau tai nebuvo kuo nors vertingi ar sektini pavyzdžiai.

1990 metų kovą, kai Lietuva tapo laisva ir nepriklausoma, man buvo 22-eji. Tačiau viskas manyje prasidėjo kur kas anksčiau, nepriklausomybės savo tėvynei troškimas ir tikėjimas, kad to sulauksime, visą laiką buvo su manimi, nes tuo gyveno mano šeima. Ryškiai menu 1986-uosius, kai, man išei-

nant į sovietų kariuomenę, tėvas surinko mus, tris savo vaikus, ir pasakė: „Jūs, vaikai, sulauksit Nepriklausomybės“. Taip kalbėdamas tėvas jautė, kad pats iki to neišgyvens (buvo 77 metų), tačiau norėjo, kad mes žinotume ir tikėtume... Po kelių savaikių armijoje gavau pranešimą apie tėvelio mirtį. O po keturių metų išsipildė jo žodžiai apie Nepriklausomybę...

Mama Birutė Nasevičienė man pasakojo, kad tėvelis, būdamas vos dešimties metų, mokėsi Vilniuje, lietuviškoje gimnazijoje, kurioje dirbo ir Jonas Basanavičius. J. Basanavičius juo pasitikėjo, įduodavo dokumentus ir pinigų pernešti per sieną bei perduoti nurodytiems asmenims, nes Vilniaus kraštas buvo okupuotas lenkų. Tėvelis tas užduotis noriai ir sąžiningai atlikdavo. Jau 1938 m. jis dirbo Draugijoje užsienio lietuviams remti, tapo jos valdybos nariu, pirmuoju sekretoriumi, reikalų vedėju. Jo darbas buvo susijęs su slaptais ryšiais tarp užsienio lietuvių – ypač Vilniaus krašto – ir Lietuvos valstybės vadovų, tarpininkavimu.

Kaip teigia istoriniai šaltiniai, Lietuvos Laikinoji Vyriausybė buvo paskelbta per Kauno radiją 1941 m. birželio 23-iosios rytą, prasidėjus antisovietiniam Birželio sukilimui, kartu su Nepriklausomybės atkūrimo Deklaracija. Vyriausybės personalinė sudėtis du kartus buvo keičiama dėl vadovų arešto, kuriuos vykdė sovietiniai NKGB–NKVD kariškiai.

Dar 1941 m. balandžio 22 d. atvykę į Kauną, Vilniaus centro atstovai kartu su LAFo Kauno centro atstovais suformavo Lietuvos Laikinąją Vyriausybę, t. y. sudarė būsimą jos narių sąrašą. Prieš tai per ryšio tinklus K. Škirpai buvo pasiūlytas ministro pirmininko postas, gautas jo sutikimas. Sutikdamas užimti šį postą, K. Škirpa pageidavo, kad Vyriausybėje būtų Rapolas Skipitis ir Vytautas Statkus.

Birželio 24 d. pirmajame laikraščio „Į laisvę“ numeryje buvo išspausdintas atsisaukimo tekstas su būsimos Vyriausybės narių sąrašu, kuris birželio 23 d. buvo skelbiamas per Kauno radiją: „Dėmesio! Dėmesio! Kalba Kaunas, Laisva ir Nepriklausoma Lietuva! Lietuvių tautai vadovauti pristatome sekančio sąstato Lietuvos Laikinąją Vyriausybę: Ministras Pirmininkas – plk. Kazys Škirpa; krašto apsaugos ministras – gen. Stasys Raštikis; užsienio reikalų ministras – Rapolas Skipitis; vidaus reikalų ministras – Vladas Nasevičius; švietimo ministras – prof. Juozas Ambrazevičius; žemės ūkio ministras – prof. Balys Vitkus; finansų ministras – Jonas Matulionis; pramonės ministras – dr. inž. Adolfas Damušis; prekybos ministras – Vytautas Statkus; darbo ir soc. apsaugos ministras – dr. Juozas Pajaujis; komunalinio ūkio ministras – inž. Vytautas Landsbergis-Žemkalnis; susisiekimo ministras – Jonas Masiliūnas; valstybės kontrolierius – Jonas Vainauskas. Tegyvuoja Laisva ir Nepriklausoma Lietuva! Viskas Lietuvai! Lietuvių aktyvistų frontas“.

(Bus daugiau)

Parengė
Stanislovas ABROMAVIČIUS

Partizanų kovos puslapiai

Renginyje „Nešk Lietuvą savo širdyje“ prisimintos partizanų kovos

(atkelta iš 1 psl.)

Prieš renginį prie partizanų atminimui skirtą kryžiaus Varčios miško aikštelėje vyko krepšinio varžybos 3x3 „Partizano taurė“ laimėti. Šios varžybos surengiamos jau 9 metus iš eilės. Šiemet dėl taurės rungėsi krepšininčių komandos iš Alytaus „KASP“ bei Alytaus rajono: „Makniūnai“, „Vilkai“ (Alovė) ir „Tūzai“ (Ilgų k.).

Minėjime „Nešk Lietuvą savo širdyje“ prisiminta laisvės kovų istorija, partizanų pasiaukojimas. Alovės seniūnijos seniūnas Jonas Baliukonis pabrėžė partizaninio judėjimo svarbą ir pasipriešinimą sovietiniam režimui bei dėkojo bendruomenės nariams už iniciatyvą ir jaunosios kartos įtraukimą į atminties puoselėjimą.

Partizanų pagerbimo renginyje dalyvavo Seimo narys Juozas Baublys, Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos Alytaus apskrities skyriaus nariai, Lietuvos šaulių sąjungos nariai, Alovės seniūnijos gyventojai, moksleiviai, svečiai iš kitų vietovių.

Lietuvos partizanams atminti 3 pagarbos salves atliko Krašto apsaugos savanorių pajėgų Dainavos apygardos 1-osios rinktinės kariai. Sugiedojus Tautinę giesmę, Tylos minute pagerbus žuvusių atminimą, prie kryžiaus padėta gėlių ir uždegta žvakelių. Padėklamuotas eilėraštis „Partizano atsisveikinimas“. Vėliau partizaniškas ir patriotines dainas atliko ansamblis „Varčios aidai“ bei folkloro kolektyvas „Susiedai“.

Krepšinio varžybose 3x3 pirmąją vietą iškovojo ir pereinamoji „Partizano taurė“ (2023 m. prizą-suvenyrą „Vanagas“ sukūrė skulptorius Artūras Zienka; Vanagas – Lietuvos laisvės, ginkluoto pasipriešinimo okupantui, nepalaužiamos tautos valios simbolis) po iškilmingo minėjimo buvo įteikta krepšininčių komandai, sudarytai KASP Alytaus karių savanorių. Prizininkai buvo apdovanoti medaliais, visiems krepšinio rungtynių dalyviams įteikti diplomai bei simbolinės atminimo dovanėlės.

Šventės dalyviai ir svečiai buvo vainainami kariškoje lauko virtuvėje išvirta kareiviška grikių koše bei atšaldyta beržų sula.

Partizanai Lietuvos Laisvės istoriją rašė savo likimais, savo krauju, kad šiandien mes būtume laisvi. Žinoti savo šalies istoriją, išlaikyti papročius, tradicijas, žinoti po visą Lietuvą išbarsytus atminimo ženklus, prie jų stabtelėti, pabūti kartu ir pajusti galime ir privalome kiekvienas...

Varčios kautynės

1945 m. apie birželio 15 d. partizanai planavo pulti Alovę ir užėmus šį valsčiaus centrą sunaikinti sribus bei ten buvusias valsčiaus valdžios institucijas. Alovės valsčiaus pietrytiniame pakraštyje, labai tankiame ir pelkėtame Varčios miško masyve susitelkė Vanago, Žaibo ir Vėžio būriai, atvyko Nedzingės apylinkių partizanai. Tačiau NKVD sužinojo apie susitelkusius partizanų dalinius.

Birželio 13-osios naktį NKVD pasienio kariuomenės 220-ojo pulko ba-

talionių kariai atvyko ir išsilaipino Alovės valsčiaus Kudariškių kaime. Tuo pačiu metu pradėjo supti Varčios mišką ir nuo Meškučių kaimo pusės puolė ten įsikūrusių Vanago kuopos apie 90 partizanų stovyklą. Kautynės prasidėjo ryte, sargybai pastebėjus besartinantį

„Partizano taurės“ laimėtojai

Prie Kryžiaus Varčios miške šių eilučių autoriui buvo įteiktas apdovanojimas – Lietuvos kariuomenės Rezervo karių asociacijos 25-mečio Atminimo medalis – už nuopelnus LKRKA veikloje

priešą. Dėl to partizanai, vadovaujami Antano Kulikausko-Daktaro, iš anksto pasirengę organizuoti gynybai bei traukimuisi. Sovietų kariai supo stovyklą tampriu žiedu, puolė stati ir rėkdami „ura“, tačiau partizanai atsakė sutelkta ugnimi (iš 12 kulkosvaidžių), kas nulėmė mūšio baigtį. Daugiausia priešų kaip tik čia ir krito, tai jiems buvo didelis psichologinis smūgis. Patyrę didelių nuostolių baudėjai ėmė netvarkingai trauktis, tuo pasinaudoję ėmė trauktis ir partizanai, tačiau trūkstam patyrimo dalis partizanų bandė gelbėtis pavieniui, iškriko. Priešai pajutę, kad partizanai traukiasi, pakartojo puolimą. Tačiau ir jie patys buvo pakrikę, jų buvo daug ir atskiromis grupėmis išsisklaidę po visą mišką. Bet organizuotai besitraukiant partizanų branduolys pralaužė apsupties žiedą ir susitiko su į pagalbą atskubėjusiu Žaibo būriu. Stoti į atvirą mūšį jau nebuvo prasmės, todėl Vaclovas Voveris-Žaibas su savo vyrais pasitraukė be

didesnių nuostolių į Kalesninkų mišką (Alovės valsč.), o Antano Kulikausko-Daktaro apie 20 partizanų sulaukę tamsos sėkmingai pasitraukė Sapiegiškių-Nedzingės kryptimi į Panedzingės raistus (Varėnos valsč.). Dauguma Adolfo Ramanausko-Vanago partizanų

dino patys NKVD atstovai, galime sužinoti iš archyvinio dokumento:

Iš 1-ojo Pabaltijo fronto užnugario apsaugos NKVD kariuomenės 220-ojo Kutuzovo ordino pasienio pulko operatyvinių-kovinių veiksmų aprašymo likviduojant Ramanausko gaują Lietuvos SSR Alytaus apskrityje

1945 m. liepos 25 d.

1945 m. birželio 13 d. rajone Dalgai (2020) nemustatytas skaičius banditų apšaudė automobilį, priklausantį 220-ojam pasienio pulkui. Apšaudymo metu žuvo 3 kariai. Banditai pasislėpė Varčios miške (2020).

Dėl banditų paieškos ir likvidavimo 220 pasienio pulko vadas majoras Jacenko į Varčios mišką išsiuntė 270 karių naikintojų būrį, kuriam pats asmeniškai vadovavo. 1945 m. birželio 14 d. 4.00 val. majoras Jacenko baigė Varčios miško blokavimą.

1945 m. birželio 14 d. 7.00 val. 8-os užkardos kariai šukuodami mišką, susidūrė su banda, kurioje buvo iki 100 žmonių, stojo į mūšį.

Banditai, matydami savo pranašumą skaičiumi, pradėjo supti užkardą ir ne vieną kartą ją atakavo. Užkarda, užėmusi žiedinę gynybą, atidengė ugnį iš visų rūšių ginklų, priversdami bandą gultis ant žemės. 8-ajai užkardai į pagalbą atvykusi 7-oji užkarda ir grupė iš pulko, apsupta bandą ir atidengė ugnį iš flangų.

Banditai, nutraukę organizuotą pasipriešinimą, patirdami nuostolius, mažomis grupėmis pradėjo atsitraukti įvairiomis kryptimis.

Tankus miškas, pelkėta vietovė trukdė banditų persekiojimui ir padalinių valdymui. Kažkuriai banditų daliai pavyko prasiskverbti per užkardų užtvartas ir pasislėpti miško gilumoje. Naikintojų būrys, blokuodamas ir šukuodamas mišką, naikino nedideles banditų grupes ir pavienius banditus.

Įvykdytos karinės operacijos metu, nužudyta banditų – 65, pagauta banditų – 15, suimti 8 banditų rėmėjai. Atvyko pasiduoti iš šios bandos – 5 banditai.

Pagal suimtų banditų parodymus, tarp nužudytų banditų ir bandos vadas – Ramanauskas.

Trofėjai: rankiniai kulkosvaidžiai – 6, kariškų šautuvų – 30, automatų – 9, pistoletų – 9, granatų – 63, įvairių šovinių – 6000 vnt., vokiški ir lietuviški ordinarai, rankinių ženklai „LLA“ ir dokumentai.

Mūsų nuostoliai: žuvo eilinių – 1. Sužeisti: karininkų – 1, seržantų – 1, eilinių – 2.

Skirtingai nuo ankstesniųjų NKVD operacijų, okupantų kariuomenė pasiliko Varčios apylinkėse ilgesniam laikui ir nuolat krėtė mišką bei apylinkėse vykdė šnipinėjimą.

1945 m. birželio 24 d. rusai iš pasalų užklupo miške vėl susirinkusius partizanus. Mūšyje su baudėjais buvo išsklaidyti Adolfo Ramanausko-Vanago ir Konstantino Barausko-Vėžio būriai. Vėl žuvo apie 12–14 partizanų, o sunkiai sužeistas Konstantinas Barauskas-Vėžys buvo paimtas į nelaisvę ir vėliau nusižudė Alytaus ligoninėje.

(keliamą į 7 psl.)

Mūšio eiga

Birželio 13–14 d. Varčios mūšio metu buvo nukauta apie 30 partizanų (kitais duomenimis – 47), iš kurių dvi buvo moterys ir suimti 6 partizanai (kitais duomenimis – 14).

Kaip mūšio eigą ir nuostolius apibū-

Renginyje „Nešk Lietuvą savo širdyje“ prisimintos partizanų kovos

(atkelta iš 6 psl.)

Žuvusiųjų pavardės

Yra žinomos abiejose Varčios kautynėse žuvusių partizanų šios pavardės: medicinos sesuo Anelė Simonaitytė-Rūta (g. 1923 Marijampolės aps., gyv. Alytuje), Jevdokimas Aniščiu-kovas (g. 1919 Smolensko sr.), kitur minimas kaip Joachimas Ašmens-kis (suimtas ir nukankintas NKVD-istų), Konstantinas Barauskas-Vėžys

balaukio k.), Juozas Kalinauskas (g. 1922, gyv. Alovės valsč., Slabadelės k.), Petras Kasiulynas (gyv. Daugų valsč., Rokančių k.), Stasys Kareiva (g. 1911, gyv. Merkinės valsč., Piliakalnio k.), Juozas Kazlauskas-Klevas (g. 1921, gyv. Alovės valsč., Dabravolės k.), Vytautas Kudarauskas (g. 1925, gyv. Merkinės valsč., Gudakiemio k.), Rokas Luščinskas-Dagilis (g. 1912, gyv. Merkinės valsč., Savilionių k.), Juozas Mickevičius (g. 1922,

Daimuoja ansamblis „Varčios aidai“

Bunkeryje

(g. 1908, gyv. Alovės valsč., Slabadelės k.), Jonas Baliukonis-Dramblys (g. 1922, gyv. Alovės valsč., Pavartėnų k.), Vladas Baranauskas-Ruginis (g. 1912, gyv. Merkinės valsč., Piliakalnio k.), Julius Baranauskas (gyv. Merkinės valsč., Veismūnų k.), Adolfas Barysas (g. 1923, gyv. Merkinės valsč., Gudakiemio k.), Vaclovas Burneika-Žiurkė (gyv. Alovės valsč., Meškasio k.), Julius Čaplikas (g. 1916, gyv. Alovės valsč., Raudonosios Alovės k.), Julius Gavelis-Gegužis (gyv. Merkinės valsč., Kampų k.), Juozas Jakavonis-Gegutė (gyv. Merkinės valsč., Kampų k.), Juozas Juškevičius (g. 1924, gyv. Alovės valsč., Šva-

gyv. Alovės valsč., Švabalaukio k.), Vincas Sasnauskas-Vėjelis (gyv. Merkinės valsč., Noškūnų k.), Petras Stankevičius-Sakalas (gyv. Varėnos valsč., Sapiėgiškių k.), Juozas Skendelis-Šmitas (gyv. Alovės valsč., Kalnėnų k.), Bronius Vitkauskas-Vaitkus (g. 1915, gyv. Alovės valsč., Vabalių k.), Juozas Vitkauskas-Pelėda, Lazda (g. 1925, gyv. Alovės valsč., Vabalių k.), Liudas Zubrauskas (gyv. Merkinės valsč., Netiesų k.), Juozas Žekonis-Darius (g. 1921, gyv. Alovės valsč., Švabalaukio k.) ir vokiečių Karolis. Po būrio vado Konstantino Barausko-Vėžio žūties vadovavimą grupei perėmė Vaclovas Voveris-Žaibas, kurio būrį iki tol

Liepos mėnesio atmintinos datos

- **1947 m. liepos 1 d.** Algimanto apygardos įsakymu Nr. 5 į apygardos sudėtį įtraukta Žalioji rinktinė (25-asis būrys, Valo kuopa). Šis įjungimas nebuvo lengvas, nes Lietuvos Žalioji rinktinė buvo perskirta į dvi dalis: Panevėžio aps., Gelažių, Rozalimo valsč. partizanai tapo Algimanto apygardos kovotojais, o likusieji – Prisikėlimo.
- **1946 m. liepos 2 d.** Lazdijų aps., Žaliemiškyje, netoli Liškiavos, susirėmime su sovietine kariuomene, sunkiai sužeistas ir dar keletą valandų žiauriai kankintas, mirė Pietų Lietuvos partizanų vienytojas ir pirmasis vadas plk. ltn. J. Vitkus-Kazimieraitis.
- **1946 m. liepos 4 d.** įvyko Tauro apygardos vadovybės posėdis. Po trumpų diskusijų apygardos vadu buvo išrinktas štabo viršininkas A. Baltūsis-Žvejys. Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas perėmė A. Varkala-Žaliukas, Daurmantas. A. Baltūsis ryžtingumas ir savarankiškumas matyti jau iš pirmųjų jo įsakymų apygardai: savo apygardoje savarankiškai įvedė Lietuvos kariuomenės ir karininkų uniformą ir einamų pareigų ženklus, paskelbė, kad Laisvės kovotojų organizacija yra karinė organizacija, todėl joje įvedama kariška drausmė. Vykdyti aukštesnės vadovybės įsakymus būtina. Iki galo sutvarkė apygardos administracinę struktūrą. Kad būtų lengviau vadovauti apygardai, padaryti kai kurie teritoriniai pertvarkymai.
- **1953 m. liepos 4 d.** Bačkininkų miške Vyčio tėvūnijos vadas K. Stačiokas-Klemensas ir jo pavaduotojas A. Gudynas-Speigas buvo nušauti agento „Vacio“ (po suėmimo išdaviku tapusio rinktinės vado).
- **1950 m. liepos 5 d.** Kačėniškių miške (Panevėžio aps. Vadoklių valsč.) buvo apsuptas Vyčio apygardos partizanų bunkeris, kuriame slėpėsi apygardos vadas ir du štabo nariai. MGB kareiviams susprogdinus bunkerį, žuvo jame buvęs vadas Alfonsas Smetona-Žygaudas, apygardos Ūkio skyriaus viršininkas Alfonsas Gritėnas-Skalikas ir štabo sekretorė Bronė Tarutytė-Berniukas.
- **Liepos 6-oji** – Valstybės – Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo ir Tautiškos giesmės – diena.
- **1965 m. liepos 6 d.** Didžiųjų Žalimų kaime susektas žuvo Kretingos rajone slapstęsis paskutinis Žemaitijos partizanas Pranas Končius-Adomas. Į mišką jis pasitraukė 1944 m. 1945 m. tapo Salantų kuopos kovotoju. 1947–1951 m. buvo Kardo rinktinės štabo nariu. Nuo 1952 m., kai likvidavo Vizbutų kuopą, kurioje paskutiniu metu laikėsi, ėmė slapstytis vienas, nuėdavo į Latviją, Kretingą, Priekulę.
- **1948 m. liepos 9 d.** Baden-Badene (Vokietijoje) vykusiam posėdyje dalyvavo VLIKo atstovai prof. M. Krupavičius, V. Sidzikauskas, prof. J. Kaminskas, prof. J. Brazaitis; VLAK ir BDPS Prezidiumo atstovas J. Deksnys, BDPS Prezidiumo specialus įgaliotinis J. Lukša-Skrajūnas, taip pat J. Pajaujis (svečio teisėmis). Buvo pasirašytas dokumentas, kuriame sakoma: „Lietuvos valstybės laisvinimo kovai vadovauja: krašte – ten susikūręs krašto rezistenciją apjungiąs organas, užsienyje – VLIKas ir Vykdomoji taryba, kurie esamose sąlygose vykdo Lietuvos valstybės valdžios funkcijas“. Ryšiui tarp krašto ir VLIKo buvo numatyta Lietuvos atstovo užsieniui pareigybė. Dokumentą pasirašė visi dalyvavę atstovai. Tokiu būdu buvo suderinti interesai ir pasiektas susitarimas, kuris, deja, buvo išlaikytas labai neilgai.

sudarė trys partizanų skyriai po 20 partizanų. Žaibo vadovaujami partizanai veikė Alytaus, Trakų, Kauno apskričių sandūroje esančiuose valsčiuose.

Vanago kuopa buvo pertvarkyta iškart po Varčios kautynių, partizanų būrius išskirstant veikti skyriais ir grandimis teritoriniu principu Merkinės-Alovės valsčiuose. Organizacinė veikla ypač paspartėjo įsijungus į Dzūkų grupės sudėtį.

Prisimindamas pirmuosius partizaninio karo metus, Adolfas Ramanauskas-Vanagas vėliau rašė: „Tuo metu kovos taktika, kurios aš laikiausi, dar nebuvo tikrai partizaninė. Tuomet mes iš vis neišsivaizdavom, kad priešas galėtų mus sumušti. (...) Partizaninio karo taktikos mus mokė žiauri tikrovė ir žiaurios aukos. Nepriklausomybės meto vadai neruošė tautos, nemokė, kaip reikėtų laikytis ilgiausios ir žiauriausios okupacijos metais... Kelerius metus mūsų pagrindžio jėgos buvo didelės, bet partizaninės kovos patir-

ties ne tik kad stigo, apie tai beveik neturėjome supratimo. Priešas buvo ne tik nepalyginamai gausesnis ir geriau ginkluotas, bet jau turėjo kelerių dešimtmečių kovos su pasipriešinimu, kylančiu savos valstybės viduje, patirtį. Mes mokomės iš karta patyrimo, kuris buvo įgyjamas neretai savo gyvybės kaina.“

Tiek 1945 m. gegužės 16 d. Kalniškės mūšyje, tiek 1945 m. birželio 13–14 d. ir birželio 23–24 d. vykusiose Varčios kautynėse partizanai patyrė didelių nuostolių, nors ir buvo neblogojai išsivertinę, ypač Kalniškėje. Šie ir kiti mūšiai parodė, kad pozicinio karo prieš daug judresnius ir gausesnius priešų pulkus laimėti neįmanoma, todėl 1945 m. pabaigoje ne tik Pietų Lietuvoje, bet ir kitur buvo pereita prie tikro partizaninio karo taktikos, kai veikiama nedidelėmis, 3–5 žmonių grupelėmis, sudavus smūgį greitai atsitraukia, rengiamos pasalos ir pan.

Dalės Sasnauskienės ir autoriaus nuotr.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com
El. p. lpkts@lpkts.lt

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Spausdino
spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai. Tiražas 770 egz.
Kaina 1,00 euras.

„Šubartinės“ kiemelyje, Tauragėje, paminėta skaudi data

Aušra NORVILIENĖ

Birželio 14-ąją visa Lietuva minėjo Gedulo ir vilties dieną. Tauragės Tremties ir rezistencijos muziejaus kiemelyje, vietinių gyventojų vadinamos „šubartinės“, šiemet ši data buvo paminėta kiek neįprastai.

„Šubartinės“ kiemelyje, kur, pasak liudytojų, buvo užkasti nukankintų žmonių kūnai, buvo aukojamos šv. Mišios. Jas aukojė kraštiečių klebonas Gintaras Jonikas, kurio tėvelis, taip pat buvo čia kalinamas. O ir viso renginio, kurio sumanytoja – Tauragės kultūros centro režisierė Genovaitė Urmonaitė, eiga buvo glaudžiai susijusi su „šubartinėje“ kalėjusių žmonių patirtais išgyvenimais.

Buvo skaitomos tremtinio Antano Stankaus („Gyvybingos šeimos šaknys“), tremtinių dukters Sondros Vaišvilaitės („Rauško Dagys, pagal Jono Vaišvilo pasakotus atsiminimus“) knygų ištraukos bei tremtinės anūkės Ra-

šos Levickaitės-Šerpytienės įamžintos ištraukos. Jas skaitė Tauragės kultūros centro Liaudies teatro aktoriai.

Renginyje skambėjo ne tik Rasos atliekamos dainos, bet ir Tauragės kultūros centro mišraus choro „Tremtinys“ (vad. Romualdas Eičas). Tiek Rasai, tiek chorui vieningai pritarė gausiai susirinkę renginio dalyviai: buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, partizanai bei jų artimieji, Seimo narė Aušrinė Norkienė, kultūros centro darbuotojai, visuomenininkai. Net pats dangus prisidėjo prie renginio atmosferos – jis tą dieną buvo be galo ramus.

Mindaugo Černecko nuotr.

Dainuoja Tauragės kultūros centro mišrus choras „Tremtinys“

Šv. Mišios „šubartinės“ kiemelyje

Klebonas Gintaras Jonikas

Reikia pabuvoti Papilyje, Biržų rajone

Ona STRIŠKIENĖ

Su Pajstrio (Panevėžio rajonas) vaidintojais, meno mėgėjais birželio 1 d. vykome į Papilį Biržų rajone, kur vyko respublikinė VI meno mėgėjų teatrų šventė „Vaidintojų atžalynas“. Ši šventė tęsėsi dvi dienas. Labai originaliai vyko šventės atidarymas.

Į jį atvyko dviratininkų kolona iš gretimo Skrebiškių kaimo. Pajstrio kultūros centro vaidintojai parodė Gražinos Mareckaitės tragikomediją „Aukso puodas“ (režisierė Daiva Kiršgalvienė). Po jų pasirodė Panevėžio rajono Vadoklių kultūros centro vaidintojai, suvaidinę „Maušos karčemą“ (vadovė Eugenija Zakarkienė). Spektakliai sulaukė daug plojimų ir šypsenų, gal net ašarų. Tą dieną teko su-

sitikti rašančiuosius iš Papilio, Vabalninko, Biržų.

Papilys – gyvenamoji vieta skaičiuojanti penktąjį šimtmetį. Papilio miestelis minimas nuo 1541 m., kai didikai Radvilos ant Zomkelio kalno pasistatė savo rūmus. Ši vietovė buvo apaugusi miškais ir pelkėta, bet atvykus Radviloms jau buvo apgyvendinta, ką rodo išlikęs piliakalnis. Kai kurių šaltinių teigimu, anksčiau kaimas vadinosi

„Šakinava“. Papilio apylinkėse randa ma akmeninių kirvukų, kas rodo anksesnės kultūros egzistavimą.

Per miestelį teka Rovėja. Įvažiuojant yra parkas, du tvenkiniai, griovos juosiamas piliakalnis, piliavietė. Papilyje daug istorinių, architektūrinių, kultūrinių paminklų. Netoli katalikų bažnyčios yra partizanų kapavietė su atminimo paminklų ansamblIU. Paminkle yra surašyti žuvusiųjų vardai, pavar-

dės. Yra anksčiau pastatyti gražiai prižiūrimi du mediniai kryžiai. Papilyje yra dvi bažnyčios: katalikų – Nekaltosios Švč. Mergelės Marijos ir evangelikų reformatų bažnyčia, prie jos senoji, Radvilų pastatyta, mokykla. Yra kultūros centras, kuris įsikūręs bažnyčios nuomojamose patalpose.

Katalikų bažnyčios šventoriuje daug paminklų, šalia klebonija, kur gyvena klebonas Vidmantas Kareckas. Šalia bažnyčios seniūnija, jos patalpose biblioteka, netoli bendruomenės namai. Ambulatorija, įsteigta 1936 m., pagrindinė mokykla – nuo 1864 m. gubernijos liaudies, 1907–1944 m. pradinė mokykla, 1944–1948 m. progimnazija, 1948–1949 m. gimnazija, 1949–2001 m. vidurinė.

Pabuvota senojoje Papilio mokykloje, kur mokėsi, vėliau 1915–1918 m. mokytojo Lietuvos poetas, rašytojas, dramaturgas Kazys Binkis. Maloniai sutiko sodybą prižiūrinčios šeimos galva. Senojoje mokykloje yra ekspozicija, skirta poetui, rašytojui. K. Binkis gimė 1893 m. Gudelių kaime, ten dabar yra atminimo akmuo, žymintis buvusią sodybą. Mirė 1942 m., palaidotas Petrašiūnų kapinėse. K. Binkis vertėsi žurnalistika. Ekspozicija kartais pasipildo naujais eksponatais. Dėkingi už mokyklos saugojimą ir priežiūrą.

Prie paminklo kunigui Juozapui Bardišauskui

Memorialas Biržų krašto kovotojams